

Живописні та екологічно чисті місця, термальні джерела, лікувальні грязі та мінеральні води ваблять людей з багатьох куточків планети в **Німеччину**. Меккою європейського лікувального туризму можна назвати Баден-Баден. Місцеві джерела багаті мікроелементами (цинк, кобальт, мідь) і мінеральними речовинами (магнієм, цезієм, марганцем, літієм та ін.). Серед інших курортів Німеччини можна виділити Шайдегг, Бад Фюссінг, Бад Тельц, Хінделанд.

Одні з найдорожчих лікувальних курортів Європи – французькі. Вони відрізняються особливою вишуканістю і високим рівнем сервісу. **Франція** славиться центрами таласотерапії, а також джерелами мінеральних вод. Найвідоміший курорт країни – Віші, на території якого є 15 мінеральних джерел. Вода з них рекомендована людям з порушеним обміном речовин, хворобами опорно-рухового апарату, органів травлення, при депресії, перевтомі.

Італія багата озерами і оточена чотирма морями, завдяки чому вона є основоположницею таласотерапії і SPA-індустрії. Мальовничі пейзажі і чудовий клімат сприятливо впливають на відновлення у відпочивальників психологічного комфорту, що дуже важливо для ефективного оздоровлення. На півночі Італії розташовані великі приватні клініки, відомі своїми інноваційними діагностичними методиками. Найвідоміші курорти країни – Абано Монтегротто, Абано Терме.

Чехію по праву називають державою мінеральних цілющих джерел. Відомий на весь світ чеський курорт – Карлові Вари, на якому можна успішно лікувати гінекологічну патологію, обмінні порушення, хвороби опорно-рухового апарату і травних органів. Також використовуються лікувальні грязі і торф. Однак лікувальні тури в Чехію не обмежуються цим курортом. Бажаючи поправити своє здоров'я можна поради Маріанські Лазні, Тржебонь, Тепліце.

Угорщина славиться великою кількістю термальних джерел і відмінною інфраструктурою. Відомі купальні – Харкань, озеро Хевіз, Мішкольц-Тапольца, Будапешт, Дебрецен.

Мертве море **Ізраїлю** здавна відоме своїми лікувальними властивостями. Наповнені мінералами і солями води дозволяють позбутися від дерматологічних захворювань, бронхіальної астми, патології суглобів.

Не лише Європа може похвалитися цікавими місцями для лікувального туризму. Штат Колорадо в **США** порадує туристів кристально чистим гірським повітрям, що особливо важливо для людей, що страждають хворобами органів дихання.

На курортах *Китаю* можна поєднати унікальні лікувальні фактори з різними методиками місцевої медицини. Відомі курорти – Вейхай, Далян, Аньшань.

Висновки. Отже, особливостями лікувально-оздоровчого туризму є: тривалість перебування; висока вартість перебування і лікування; вік. Основними оздоровчими ресурсами, є: клімат, мінеральні та термальні води; грязі, морська вода, гірське повітря, мікроклімат печер, цілющі властивості рослин. Лікувальний туризм – це прекрасна можливість відпочити, а заодно зміцнити своє здоров'я і жити повноцінним життям [6].

1. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П.В. Гудзь – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2001. – 270 с.
2. Гулич О.І. Чинники регулювання екологічно збалансованого розвитку курортно-оздоровчих територій / О.І. Гулич // Економіка України. – 2005. – № 5. – С. 78–82.
3. Омелянець С.М. Еколого-економічне природокористування на курортних територіях / С.М. Омелянець // Медична реабілітація і курортологія. – 2004. – № 3. – С. 102–104.
4. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк. – К., 2008. – 661 с.
5. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
6. Лікувально-оздоровчий туризм [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://tursvit.info/likuvalnyj-turyzm/>.

Мурза А.В.
Науковий керівник: В.І. Новикова

СУТЬ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Актуальність. Культура виступає фундаментальною основою процесу розвитку, збереження, укріплення незалежності та буття народу. Туризм – найкращий спосіб знайомства з іншою культурою. Збереження культурного надбання та його раціональне використання відіграють важливу роль у залученні туристських потоків та популярності певного туристського напрямку. Поєднання відпочинку із пізнанням життя, історії й культури іншого народу – одне із завдань, що повною мірою здатний вирішувати туризм. В його основу має бути покладений соціально-культурний та народно-етнографічний аспект, що базується на звичаях і традиціях. На сьогодні культурно-пізнавальний туризм є одним із найпопулярніших видів у світі.

Вивченість у науковій літературі. Питанням дослідження культурно-пізнавального туризму та його рекреаційних ресурсів присвячено чимало публікацій у вітчизняній науковій літературі. Зокрема, це напрацювання І.А. Арсененко, Г.Г. Вишневної, Т.Ю. Лужанської, С.С. Махлинець, Н.М. Сажневої, Л.І. Тебляшкіної та ін.

Мета статті – виявити суть культурно-пізнавального туризму та визначити основні його рекреаційні ресурси.

Виклад основного матеріалу. Культурно-пізнавальний туризм – подорожі людей своєю країною і зарубіжними країнами з метою ознайомлення з пам'ятниками культури, місцевими традиціями, звичаями, образом і стилем життя. Культурна спадщина кожного народу становлять не тільки твори художників, архітекторів, музикантів, письменників, праці вчених та ін., але і нематеріальне надбання, що включає фольклор, народні промисли, фестивалі, релігійні ритуали та ін.

Основою культурно-пізнавального туризму є історико-культурний потенціал країни, що включає все соціокультурне середовище з традиціями і звичаями, особливостями побутової та господарської діяльності. Мінімальний набір ресурсів для такого виду туризму може дати будь-яка місцевість, але для його масового розвитку потрібно певна концентрація об'єктів культурної спадщини, серед яких можна виділити [7]:

- 1) пам'ятки археології;
- 2) сакральну і цивільну архітектуру;
- 3) пам'ятки ландшафтної архітектури;
- 4) малі та великі історичні міста;
- 5) сільські поселення;
- 6) музеї, театри, виставкові зали та ін.;
- 7) об'єкти етнографії, народні промисли та ремесла, центри прикладного мистецтва;
- 8) технічні комплекси і споруди.

Об'єкти національної культурної спадщини повинні бути представлені розумно і творчо. Науково-технічний прогрес зробив свою справу: продукція однієї країни практично не відрізняється від аналогічної продукції іншої країни. У культурі однаковість неприпустимо. Регіон, який бажає стати популярним туристським напрямком, повинен володіти унікальними культурними комплексами і пропонувати їх на туристський ринок.

Оцінка культурних комплексів для туристських цілей може проводитися двома основними методами [5]:

- 1) ранжирування культурних комплексів за їх місцем у світовій та вітчизняній культурі;
- 2) необхідним і достатнім часом для огляду визначних пам'яток, що дозволяє порівнювати різні території за перспективністю історико-культурного потенціалу для туризму.

Ці методи багато в чому суб'єктивні: культурні комплекси, що високо оцінюються фахівцями, не завжди викликають адекватну реакцію у туристів. Необхідна і достатня час для огляду об'єктів певною мірою визначається їх доступністю і побудовою екскурсійних маршрутів. Нарешті, уявлення про цінності культурних комплексів залежить від рівня освіти, національних особливостей туристів. У більшості випадків інтерес до об'єктів культури визначається модою.

Важливою характеристикою культурного комплексу є стабільність його відповідності ціннісним критеріям, сформованим у населення. Цей фактор пов'язаний із тривалістю інтересу туристів до конкретного культурного об'єкта. Зберігається стабільність інтересу туристів до таких об'єктів світової культурної спадщини, як єгипетські піраміди, антична архітектура та ін. Разом з тим ряд об'єктів, наприклад ленінські місця, найбільш відвідувані в радянський період у колишньому СРСР, втратив свою привабливість із зміною ідеологічних установок у суспільстві. Тому одним з основних завдань організаторів туризму є не лише створення культурного комплексу для туризму, але й збереження його на досить тривалий історичний період.

Незважаючи на те, що практично будь-яку інформацію можна отримати з друкованих періодичних видань, художньої літератури та інших джерел, не старіє давня істина: «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Тому регіон, зацікавлений в залученні туристів, повинен розумно планувати і розвивати спеціальні програми і заходи, що сприяють підвищенню інтересу до його культури, поширювати інформацію про своє культурний потенціал в розрахунку на залучення потенційних туристів.

Поняття «культурний-пізнавальний туризм» («cultural tourism») уперше офіційно на міжнародному рівні застосовано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.). Основні документи у сфері культурного надбання продукували дві міжнародні організації – ICOMOS і UNESCO. UNESCO розглядає культурний туризм як відмінний від інших вид

туризму, «що враховує культури інших народів». У Хартії по культурному туризму Міжнародної ради по пам'ятках і об'єктах (ICOMOS) культурно-пізнавальний туризм визначається як форма туризму, основною метою якого, крім інших цілей, є «відкриття пам'ятників і об'єктів» [8, с. 98–99].

ICOMOS характеризує «культурно-пізнавальний» туризм як «невеликий сегмент ринку, ретельно організований, пізнавального або освітнього і найчастіше елітарного характеру присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї».

У XXI ст. культурний туризм покликаний слугувати ідеям інтелектуальної й моральної солідарності людства, затвердженню ідеалів терпимості в суспільстві, тобто повазі, прийняттю й правильному розумінню різноманіття культур нашого світу.

Завдяки багатьом факторам культурно-пізнавальний туризм став світовим соціокультурним феноменом із своєю гуманітарною і глобальною місією. Зокрема, привернути увагу широкої світової громадськості до проблем збереження культурного надбання, національних етнокультур, культурної самобутності, культурного різноманіття, а також проблем взаємодії туризму і культури, туризму і культурного різноманіття, туризму і міжкультурного діалогу.

Багато міжнародних організацій зосереджують свою діяльність на «культурному» напрямі у формі концепцій, проектів, конгресів, конференцій, декларацій, конвенцій. Ця діяльність зумовлена входженням світової цивілізації в епоху глобалізації, загрозою нівелювання, часткової зміни або повного зникнення національних культур, збільшенням природних і техногенних катастроф, воєн і терористичних актів, які також можуть призвести до знищення культурної спадщини. Тому місією культурного туризму, як інструменту миру, є зближення народів, виховання поваги, терпимості, взаєморозуміння на основі гуманітарних цінностей туризму [2, с. 80–82].

Актуальність використання рекреаційних ресурсів обумовлена його багатогранністю та суспільною значущістю. У світі є велика кількість історичних та культурних цінностей, унікальних рекреаційних ресурсів. Туризм визнано одним з пріоритетних напрямків національної культури й економіки. І це повністю погоджується зі світовими тенденціями, які свідчать, що туристська сфера буде індустрією XXI ст. Природно-кліматичні та історичні умови створили потужну ресурсну базу для розвитку туристсько-

рекреаційної індустрії, та розбудови відповідної інфраструктури. Основними факторами привабливості рекреаційно-туристських ресурсів є природа, клімат, мистецтво, історія, харчування, архітектура, релігія [11].

Існує набір ресурсів для культурно-пізнавального туризму, які потрібні для масового розвитку об'єктів культурної спадщини:

Пам'ятка археології – матеріальні залишки людської діяльності, що збереглися на поверхні землі, під землею або під водою і є об'єктом археологічних досліджень. Пам'ятки археології – речові джерела, що висвітлюють минуле людського суспільства. Велике значення пам'ятки археології мають для вивчення найдавнішого дописемного періоду людства, коли вони є єдиними історичними джерелами. До основних пам'яток археології належать: місця поселення (стоянки, городища, селища) й окремі житла, господарські споруди, залишки фортець і міст, могильники й окремі поховання, надмогильні й культові споруди, скарби, знаряддя праці та інші давні вироби, малюнки й написи на скелях і окремих каменях тощо. Згідно з Законом України «Про охорону культурної спадщини» археологічними об'єктами культурної спадщини називають рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи руїни, мегаліти, печери, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під землею поверхнею та під водою і є невідтворним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації [10].

Сакральна архітектура або релігійна архітектура є видом архітектури, що пов'язана з певною релігією. Основними прикладами сакральних споруд є церкви, костели, собори, мечеті. Термін «сакральний» використовується в основному в історико-культурних матеріалах і в навчальній літературі вищих навчальних закладів [9].

Галузь цивільної архітектури охоплює дві великі групи будівель: житлові та громадські. Громадські будівлі – це навчальні заклади, торговельні підприємства, будівлі громадського харчування, лікувальні заклади, спортивні споруди (палаці спорту, стадіони, басейни для плавання та ін.), виставочні павільйони, театри. Проектування цих будівель потребує від архітектора всебічного урахування різноманітних вимог і тонкого художнього

смаку. Громадські споруди розміщують, як правило, у центральних районах міст, формуючи міські ансамблі, призначені для одночасного перебування великої кількості людей. Ці споруди мають велику вартість і складні у виконанні [11].

Архітектурою відкритих просторів називають ландшафтну архітектуру. Вона є органічною та невід'ємною складовою частиною ландшафтного проектування і без знання історії її розвитку, принципів і прийомів формування пейзажу, дуже важко вирішити багато проблем, які на перший погляд, не мають до ландшафтної архітектури прямого відношення. Наприклад, питання рекультивації земель і організації відпочинку городян. Території, призначені для різноманітного відпочинку все рідше проектуються на ділянках з цінними ландшафтними якостями, навпаки, вони все частіше займають ділянки, ландшафти яких формуються штучним шляхом на місці будівельних кар'єрів, відвалів, у ярах, на територіях колишніх смітників та ін. Ландшафтна архітектура – це діяльність з формування гармонійного поєднання природного краєвиду з освоєними людиною територіями, поселеннями, архітектурними комплексами, інженерними спорудами [6].

Музеї є культурно-освітніми та науково-дослідними закладами, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, долучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних збірань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота. За своїм профілем музеї поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, меморіальні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві.

На основі ансамблів, комплексів пам'яток та окремих пам'яток природи, історії, культури та територій, що становлять особливу історичну, наукову і культурну цінність, можуть створюватись історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Театром називається вид сценічного мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами, а також установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів і приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави. Театр як мистецтво називають також й театральним мистецтвом, а наука, що вивчає теорію та практику театального мистецтва називається театрознавство. Окрім театрів, ролі в

яких люди виконують безпосередньо, існує ляльковий театр, де головні герої-іграшки, якими керують. Виставковий зал – приміщення для демонстрації предметів, які мають громадський інтерес. Виставкові зали повинні відповідати важливим вимогам – місткість, надійна система безпеки і протипожежної охорони, оснащення відповідним експозиційним обладнанням, транспортна доступність та ін. Первісно виставковими залами були будь-які великі споруди (палаці, манежі та ін.). Організація великих міжнародних промислових виставок у другій половині XIX ст. призвела до необхідності будівництва спеціальних виставкових залів і павільйонів. Об'єднання виставкових залів дозволило створити великі виставкові комплекси (всесвітні виставки в Парижі (1937 р.), Нью-Йорку (1939 р.), Брюсселі (1958 р.) та ін. У сфері послуг і туризму виставкові зали використовуються для проведення спеціалізованих виставок сервісного і туристського призначення, і, як правило, є об'єктами туристсько-екскурсійного показу [6].

Об'єкти етнографії, народні промисли і ремесла, центри прикладного мистецтва, технічні комплекси та спорудження є засобом розширення ресурсів для залучення туристських потоків.

Висновки. Місією культурно-пізнавального туризму є зближення народів, виховання поваги, терпимості, вивчення надбань народів та ознайомлення із звичаями та традиціями, взаєморозуміння на основі гуманітарних цінностей туризму. Атрактивність культурних комплексів визначається їх художньою та історичною цінністю, модою та доступністю стосовно місць попиту. Рекреаційні ресурси культурно-пізнавального туризму можуть бути як матеріальні (пам'ятки археології, історії, архітектури та містобудування, монументального мистецтва, музеї, заповідники тощо), так і нематеріальні (звичаї, традиції, обряди, фольклор, усна народна творчість).

1. Вишнеvsька Г.Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини України / Г.Г. Вишнеvsька // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : Наук. записки Рівненського держ. гуманіт. ун-ту. – 2013. – Вип. 19. Т. II. – С. 226–231.
2. Дурович А.П. Маркетинг в туризмі : учеб. посіб. / А.П. Дурович, А.С. Копанев – Мн. : Экономпрес, 1998. – 400 с.
3. Культура як фактор туристичної мотивації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vechervkarpatah.at.ua>.
4. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourlib.net>.